

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.

Актуальність теми дослідження полягає у висвітленні питання явищ, закономірностей та особливостей розвитку сучасного українського суспільства, його диференціацію за соціальними класами, та іншими компонентами та підрозділами, з метою вдосконалення даного суспільства. Суспільство - це організована сукупність людей, об'єднаних характерними для них відносинами на певному етапі історичного розвитку. Суспільство – також соціальна самодостатня система, заснована на взаємовідносинах людей в процесі реалізації особистих потреб. Відносини людей у межах суспільства називають соціальними [6]. Мета дослідження передбачає розгляд сучасного українського суспільства з погляду його змін і розвитку, припускає пошук відповідей на такі завдання: які сили або фактори розвитку суспільства є рушійними; які є основні форми, в яких відбувається соціальний розвиток; у якій динаміці розвивається суспільство і соціальні процеси. Об'єктом дослідження виступає соціум, як цілісна система. Предметом дослідження є проблеми формування та розвитку різних сфер суспільного життя сучасного українця. Людина від народження й упродовж усього свого життя здійснює емпіричне вивчення соціальної діяльності інших людей, їхньої поведінки та соціальної реальності в цілому. На цій основі індивід формує свою побутову свідомість та самосвідомість, реалізує свою поведінку, спілкуючись з іншими людьми та впливаючи на них. Тобто людина протягом усього свого життя до певної міри, на певному рівні провадить соціологічні дослідження й на цій основі бере участь у соціальному управлінні. У соціальній філософії під рушійними силами розвитку суспільства розуміють істотні, необхідні, довгостроково діючі чинники, що забезпечують його розвиток. Щодо вирішення цього питання серед філософів немає спільної думки. Прихильники натуралістичних концепцій пов'язували розвиток суспільства зі зміною природних основ. Послідовники марксистської соціологічної теорії і філософи-технократи визначальну роль у суспільному розвитку відводять матеріальному виробництву, прогресу техніки і технологій. Інші філософи пов'язували процес соціального розвитку зі змінами в культурному житті, системі духовних цінностей [2, с.140].

Згідно із системно-організаційним аспектом головний зміст соціальної структури створюють соціальні інститути, насамперед економіка, політика (держава), наука, освіта, сім'я, зберігаючи і підтримуючи існуючі в суспільстві відносини і зв'язки. Ці інститути нормативно регулюють, контролюють і спрямовують поведінку людей у життєво важливих сферах, а також визначають стійкі, регулярно відтворювані їх рольові позиції (статуси) у різних типах соціальних організацій. Соціальний статус є первинним елементом соціальної структури суспільства, що розкриває місце особистості в соціальній структурі суспільства. Він зумовлений професією, віком, освітою, матеріальними статками тощо. Першими спробували пояснити природу соціальної нерівності До. Маркс і М. Вебер. Маркс вважав, що у капіталістичних суспільствах причиною соціального розшарування є поділ за тими, хто володіє, і керує найважливішими засобами виробництва, - клас капіталістів - пригноблених, і тих, хто може продавати лише свою працю, - пригноблений робітничий клас, чи пролетаріат [1, с. 83-84]. Соціальна група - відносно стійка, історично сформована сукупність людей, об'єднаних на основі загальних соціально значущих ознак. Соціальна структура суспільства завжди передбачає групування його елементів. Критерієм їх диференціації чи інтеграції є їх позиція щодо певних суспільних ресурсів (влада, власність), виконуваних у суспільстві функцій (соціальна роль), соціальний статус (ієрархічне місце в суспільстві), єдність культурних норм і цінностей (культурна ідентичність) та ін. Як історичний феномен, соціальна структура суспільства перебуває в постійному розвитку. Його динаміка залежить насамперед від соціальної мобільності елементів соціальної структури. Соціальна мобільність - міжгрупова або просторова рухливість населення, його здатність (готовність) до соціальних переміщень [2, с. 140]. Останні 10 років у демографічній історії України були декадою боротьби населення за виживання. За цей період у демографічному розвитку країни спостерігалось більше деструктивних моментів, ніж конструктивних а його характер можна визначити швидше як дефіцитний і витратний, аніж відновлювальний, що зближує його з

основними тенденціями соціально-економічного поступу країни, повним внутрішніх протиріч та непослідовностей. Здобувши державну незалежність у серпні 1991 р., Україна мала на той час одну з найбільших в Європі (майже 52 млн. осіб) чисельність населення. Перемога демократичних принципів у політиці призвела до побудови основ громадянського суспільства в країні (дотримання прав людини, закріплення верховенства права, проведення ринкових реформ). У той же час, надто швидкатрансформація політичної, економічної та соціальної сфер життя спричинили глибоку соціально-економічну кризу, яка вразила всі верстви населення. Неготовність та непристосованість основної маси населення до нових умов, з одного боку, і різке падіння рівня життя, з другого, спричинили погіршення основних показників відтворення населення, стану його здоров'я і в результаті призвели до зниження рівня демографічного, трудового та соціального потенціалу країни. Сьогодні можна констатувати, що крім економічної, Україна переживає ще й глибоку соціально-демографічну кризу, яка погрожує країні непередбачуваними наслідками у майбутньому. Трансформація українського суспільства, що розпочалася з 90-х років, характеризується передусім формуванням найрізноманітніших форм власності: приватної, акціонерної, кооперативної, концесійної, змішаної тощо. І за кожною формою власності стоїть людина та певна соціальна спільність, які по-своєму сприймають соціальну реальність, по-своєму будують та здійснюють взаємодії, самоорганізуються, самоуправляються, залишаючись у системі державного регулювання та управління [3, с. 253]. У зв'язку з цим сучасна соціальна структура українського суспільства є дуже складною, її формування триває, можна простежити певні тенденції. По-перше, значно скорочується частка робітників промислових підприємств у соціальній структурі. Прогноз на початок XXI ст. показує, що 50% робітників залишать сферу матеріального виробництва та поповнять ряди працівників сфери послуг, науки та освіти. По-друге, посилюється диференціація робітничого класу, значною стає частка представників нових соціальних спеціальностей, зростає роль їх у суспільному виробництві, поглиблюється розшарування робітників за ознаками професійності. По-третє, зростає чисельність робітничого класу, що за змістом праці, за рівнем загальної професійності не поступається інженерно-технічній інтелігенції. По-четверте, має місце подальше підвищення освітнього рівня та професійної кваліфікації робітників. По-п'яте, формуються нові класи - велика, середня та дрібна буржуазія, але ця тенденція ще не виявляється у повному обсязі [5]. Помітні зміни відбуваються в соціальній структурі селянства. По-перше, значно зменшується чисельність зайнятих безпосередньо продуктивною працею в полі й на фермах. По-друге, зростає чисельність зайнятих переробкою сільськогосподарської продукції та сировини. По-третє, збільшується чисельність зайнятих у сфері обслуговування на селі та на сезонних роботах. По-четверте, спостерігається поступове зростання авторитету й ролі кваліфікованої землеробської праці. По-п'яте, поширюється маргіналізація суспільства, багато селян залишають землю, однак чимало й тих, хто залишає місто та повертається до землі, в село. У сільській місцевості 42% складають бідні. Середній рівень бідності сільських сімей з дітьми становить 44,7%, що вдвічі перевищує показник бідності серед молодих міських сімей і в 1,6 рази перевищує середній показник по Україні. Інтенсивність природного скорочення у сільській місцевості в 1,9 рази вища, ніж у міських поселеннях. Рівень смертності у сільській місцевості в 1,4 рази вище, ніж у міських поселеннях. Протягом останніх років кількість померлих перевищувала кількість народжених майже у 90% сіл, а в 11% - за цей час не народилось жодної дитини. Все це призводить до того, що наростають темпи обезлюднення сіл, що підсилюється великою неухвагою до проблем села [4, с. 21-22]. Процеси маргіналізації відбиваються ще в одній тенденції - формуванні середнього класу. Середній клас - це насамперед високопродуктивні й широко інформовані, ініціативні та заповзятливі працівники. Саме інформаційно-інноваційний тип особи стає суб'єктом технічної модернізації та політичної демократизації. Тому представники середнього класу добре заробляють, володіють необхідним обсягом благ, задоволені працею, беруть активну участь в управлінні, сміливо дивляться у завтрашній день. За останніми даними, в Україні середній клас ще не сформований, малочисельний, охоплює близько 20% населення. Однак дехто з учених твердить, що середні верстви населення уже «становлять хребет українського суспільства». Реально ж середній клас в Україні тільки формується, а тому й соціальна структура українського суспільства перебуває на етапі становлення, вона нестійка, недосконала, отже, й суспільство не можна вважати досить стабільним. Відносно короткий історичний період незалежності країни не дозволив повністю перебороти психологічну неготовність владних та керівних структур, особливо на регіональному рівні, до сприйняття змін на ринку праці.

Відсутність механізму вирішення соціальних конфліктів, соціальна та підприємницька пасивність населення, масове поширення вимушеної неповної зайнятості для послаблення проблеми існування надлишкової робочої сили; хронічні невиплати заробітної плати, та виплата її у товарній формі, низький рівень оплати праці загалом; фактична невизначеність статусу людини за критерієм зайнятості й незайнятості, коли величезна кількість зайнятих є, по суті, безробітними, а безробітні є зайнятими, проте не реєструються як такі, значна стихійність формування ринку праці, найбільш яскравим прикладом чого є бурхливий розвиток незареєстрованої або тіньової зайнятості населення - це все проблеми, вирішення яких все ще попереду [3, с. 254-255].

Висновок. Українське суспільство характеризується як незріле, його соціальна структура – нестабільна, швидко змінювана. Тому сьогодні удосконалення соціальної структури має стати одним з пріоритетних завдань державного регулювання.

Література

1. Чуприна, О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні / О. О. Чуприна // Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – Х.: Право. – 2011. – № 2 (5). – С. 83– 84.
 2. Білоус В.С. Соціологія у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях: Навч. посібник. – К.: КНЕУ. – 2002. – 140 с.
 3. Соціальні трансформації: міжнародний і вітчизняний досвід / монографія В.М. Новіков та ін. – НАН України. Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 253– 255 с.
 4. Мазурок П. Державні заходи щодо регулювання диференціації доходів населення і зниження бідності // Україна: аспекти праці. – 2004, – №6. – С.21– 22.
 5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.dcz.gov.ua.
 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>.
 7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.
 8. Гурик, М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті / М. І. Гурик // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2016. – Вип. 11. – С. 26-29.
-